

Yttrande

Datum 2017-09-27

Klassificering 1.1.4

Dnr 2733-2017

Ert 2017-06-28

Er Ku2017/01534/DISK

Avdelning Staben

Yttrande över delbetänkande av utredningen om en stärkt minoritetspolitik. "Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik" (SOU 2017:60).

Ärendet

Kulturdepartementet har begärt Riksantikvarieämbetets yttrande över delbetänkandet av utredningen om en stärkt minoritetspolitik. Utredningen har haft i uppdrag att se över hela det minoritetspolitiska området i vilket ingått att göra en analys i fråga om genomslaget av den minoritetspolitiska reformen 2010. Utredningen lämnar också förslag som inte uttryckts i direktivet men som ansetts ha bäring på utredningens huvuduppdrag.

Utredningen konstaterar att minoritetspolitiken nästan helt misslyckats vad gäller förverkligandet av de grundläggande rättigheter som alla fem minoriteter ska tillförsäkras i landets samtliga kommuner. Detta handlar bl.a. om svårigheten att få kommuner, landsting och andra myndigheter att uppfylla sina skyldigheter inom minoritetspolitiken. Det konstateras också att kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken liksom deras plats i Sverige idag och historiskt är högst bristfällig.

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet delar utredningens uppfattning om att det är nödvändigt med åtgärder som möjliggör för alla människor att välja och uttrycka sin identitet och tillhörighet. Ett förtydligande kring bl.a. utredningens kultursyn efterlyses då den är grundläggande för att förstå flera av förslagen och dess konsekvenser. Riksantikvarieämbetet ställer sig också frågande till förslaget om att inkludera de nationella minoriteterna i myndighetens uppdrag eftersom det redan ingår i myndighetens jämställdhets- mångfalds- och barnperspektivsuppdrag. Vidare avstyrks förslaget om benämningen «kulturarvsspråk» då detta riskerar få motsatt effekt än den avsedda.

Synpunkter

Utredningen föreslår att regeringen bör ge Riksantikvarieämbetet, Myndigheten för kulturanalys och Statens historiska museer ett tydligt uppdrag att inkludera de nationella minoriteterna i sina uppdrag. Riksantikvarieämbetet har redan enligt sin instruktion till uppgift att integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete i sin verksamhet. Riksantikvarieämbets nya uppgift på museiområdet är att främja utveckling och samarbete, samla in och förmedla kunskap samt erbjuda teknik- och metodstöd till museerna. Uppdraget handlar således inte om att styra innehållet i museernas verksamhet.

Myndigheten delar utredningens uppfattning om att det är nödvändigt med åtgärder som möjliggör för alla människor att välja och uttrycka sin identitet och tillhörighet. För förståelsen av utredningens förslag saknas en dock diskussion kring begreppen kultur, kulturarv, identitet, tradition och seder. Utan transparens i begreppen och resonemang kring konsekvenserna av valda definitioner är det svårt att fullt ut kunna ta ställning till förslagen. I kapitel 12.2 förs ett resonemang kring betydelsen av minoritetspolitikens definitioner och benämningar. Utredningen föreslår en översyn av dessa och exemplifierar utifrån komplexiteten kring självidentifikation, språk och tillhörighet. Riksantikvarieämbetet delar utredningens uppfattning om att en sådan översyn är nödvändig.

Regeringens prioriteringar för kulturarvspolitiken om att det gemensamma kulturarvet blir en angelägenhet för alla, att det offentliga samtalet vidgas och fördjupas och att medskapande och engagemang främjas (prop. 2016/17:116) bör särskilt lyftas fram. För att höja kunskapen är det viktigt att frågor om minoritetsspråken och historien om minoriteterna i Sverige blir en angelägenhet för alla. Möjligheterna att exempelvis välja att studera minoritetsspråken behöver därför vidgas till hela befolkningen. Om fler fick att möjlighet att närma sig språket skulle sannolikt också möjligheterna att rekrytera språklärare öka i framtiden, liksom intresset för att lära sig mer om historien om minoriteterna i Sverige.

Utredningen föreslår att politiken ska fokusera på «överföringen av språk och kultur mellan generationerna». Synen på och innebörden av begreppen kultur och kulturarv är central för vilka som kan ha rätt att uttrycka och välja sin tillhörighet och därmed också förstå vilken riktning utredning föreslår att politiken tar. Det innebär också att synen på möjligheterna till självidentifikation bör tydliggöras. I avsnitt 3.5 finns ett resonemang som tolkas som att det bör finnas och föreligga ett

påvisat släktskap för att kunna identifiera sig som minoritet och därmed göra anspråk på kulturyttringar och kulturarv. Riksantikvarieämbetet efterlyser förslag som syftar till att alla människor, oavsett bakgrund, kan uppskatta, uppleva, förstå och dela det kulturarv som format Sverige.

Utredningen föreslår att komplettera begreppet modersmål med begreppet «kulturarvsspråk» för de nationella minoritetspråken i den lagstiftning som rör skola och förskola. Motivet är att minoritetspråken på detta sätt revitaliseras. Regeringen har i propositionen Kulturarvspolitik (prop. 2016/17:116) beskrivit kulturarv som spår och uttryck från det förflutna, som tillskrivs värde och som används i samtiden. Förslaget tolkas som en önskan att genom en benämning höja värdet av minoritetspråken. Riksantikvarieämbetet menar dock att benämningen «kulturarvsspråk» riskerar att förpassa minoritetspråken till det förflutna. Myndigheten avstyrker förslaget.

Riksantikvarieämbetet delar utredningens uppfattning om behovet av att tydliggöra vad samråd innebär. Myndigheten efterlyser dock tydliggörande om när samrådet kan sägas vara fullgjort, särskilt i fråga om vilka som det bör ha samrått med. I utredningen föreslås att begreppet representanter tas bort för att tydliggöra att samrådet inte enbart ska ske med föreningar. Samtidigt använder utredningen samma begrepp på bland annat sid. 103 ff när samrådets olika steg beskrivs och då i betydelsen att alla individer i en minoritetsgrupp kan sägas representera övrigas åsikter. Riksantikvarieämbetet tolkar skrivningarna som att utredningen anser att människor som uppfattas tillhöra en grupp baserad på kultur, identitet eller genus kan anses dela samma åsikter och värderingar. Detta är inte en uppfattning som Riksantikvarieämbetet delar och därför efterlyses förtydliganden avseende synen på begreppet representation.

Detta beslut har fattats av riksantikvarie Lars Amréus efter föredragning av utredaren Lotta Boss. Även överantikvarien Knut Weibull har varit med om den slutliga handläggningen.

Lars Amréus

Lotta Boss

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Kopia till:

Ku.remissvar@regeringskansliet.se